

документів, які подаються для проведення державної реєстрації юридичної особи та фізичних осіб – підприємців, не знаходило окремого комплексного дослідження в контексті розслідування. З метою усунення цієї прогалини, означена проблема потребує детального дослідження через призму розробки окремої методики розслідування підроблення документів, які подаються для проведення державної реєстрації юридичної особи та фізичних осіб – підприємців, результатом якого мають стати науково обґрунтовані пропозиції, спрямовані на вирішення наявних кримінальних процесуальних та криміналістичних задач.

Список використаних джерел

1. Про внесення змін до Кримінального кодексу України та Кримінального процесуального кодексу України щодо зменшення тиску на бізнес: Закон України від 18.09.2019 року № 101-IX. *Відомості Верховної Ради України*. 2019, № 40, ст.219. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/101-20#Text>.

2. Кримінальний кодекс України : Закон України від 5 квіт. 2001 р. № 2341-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 25–26. Ст. 131. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.

3. Про зареєстровані кримінальні правопорушення та результати їх досудового розслідування : наказ Генерального прокурора від 30 черв. 2020 р. № 299. *Офіс Генерального прокурора* : URL: <https://gp.gov.ua/ua/posts/pro-zareyestrovani-kriminalni-pravoporushennya-ta-rezultati-yih-dosudovogo-rozsliduvannya-2>.

Хохлюк Віола Юрійвна,

здобувач ступеня вищої освіти бакалавра
навчально-наукового інституту № 3

Національної академії внутрішніх справ

Науковий керівник:

професор кафедри кримінального процесу

Національної академії внутрішніх справ,

кандидат юридичних наук, доцент

Хабло Оксана Юрійвна

ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Виконання завдань, передбачених ст. 2 Кримінального процесуального кодексу (далі – КПК) України значною мірою залежить від своєчасного, успішного та якісного проведення слідчих (розшукових) дій. Водночас, в умовах спеціальних правових режимів традиційні засоби розслідування у багатьох випадках не дають бажаного результату, призводять до втрати доказів, а інколи створюють загрозу життю та здоров'ю учасників кримінального провадження. Як відмічає О. В. Лазукова, «у таких умовах звичайна

система досудового розслідування, в силу низки причин об'єктивного і суб'єктивного характеру, є неприйнятною» [3, с. 185].

Слід розпочати розгляд питання з першочергової слідчої (розшукової) дії – огляду місця події. Також буде здійснено аналіз проведення огляду трупа, пред'явлення трупа для впізнання та допиту, адже саме вони найчастіше проводяться під час воєнного стану.

Загалом існуюче на сьогодні нормативне регулювання огляду місця події [1] не викликає зауважень у науковців і практиків. Водночас, у зв'язку з тимчасовою втратою урядом нашої держави контролю над окремими територіями низки областей, а також окупацією території АР Крим, у багатьох кримінальних провадженнях відсутня реальна можливість взагалі огляду місця події. Окрім неможливості проведення даної слідчої процесуальної дії на цих територіях, певні труднощі виникають при її проведенні у так званій «сірій зоні», оскільки доступ до неї не завжди можливий. За наявності умов для огляду місця події слідчо-оперативна група повинна супроводжуватися військовослужбовцями військових частин, що дислокуються на зазначеній території; часто до проведення залучаються вибухотехніки та сапери; учасники процесуальної дії екіпіровані спеціальними військовими бронезахисними засобами; процесуальна дія «проводиться максимально швидко з метою лише фіксації факту злочину» [4, с. 149]. У таких випадках у протоколі огляду місця події додатково вказуються такі дані: наявність або відсутність на місці події воронки та їхні параметри; масштаби та характер руйнувань; сліди вибуху на предметах; залишки мін/снарядів/ракет та їхні параметри; втрати серед мирного населення; висновки за результатами обстеження місця обстрілу (дата і час обстрілу; напрямок, у якому здійснено обстріл; відстань, з якої здійснено обстріл; озброєння, яке використовувалося під час обстрілу, види бойових снарядів, калібр, кут, під яким вони увійшли в об'єкти чи ґрунт, та кількість використаних снарядів) та координати усіх предметів, що підлягають огляду, та їхнє розташування відповідно до сторін світу.

Водночас чинний КПК України містить норму про заборону проведення у разі загрози безпеці учасників лише однієї слідчої (розшукової) дії – слідчого експерименту [1]. Видається, що така норма має поширюватися на всі види слідчих (розшукових) дій.

Повертаючись до аналізу проблемних моментів, пов'язаних з проведенням слідчих (розшукових) дій в умовах воєнного чи надзвичайного стану, слід зазначити, що досить поширеними є ситуації, коли надходить інформація про вчинення кримінального правопорушення та наявність загиблих, але виїхати на місце події неможливо.

Ілюструючи подібну ситуацію, М. С. Цуцкїрідзе пояснює: «як правило, після отримання інформації про наявність загиблих осіб у зазначеній зоні працівники поліції узгоджують можливість проведення огляду місця події з командуванням відповідних військових підрозділів, та, якщо останні гарантують безпеку слідчо-оперативній

групі, необхідні слідчі дії проводяться безпосередньо на місці виявлення трупа. У разі небезпеки у даному районі й неможливості проведення слідчої дії військові самі доставляють труп у найближче безпечне місце, де проводиться огляд» [4, с. 149].

Така практика ідентифікації трупів «з коліс» не нова; на даний час частково регулюється Інструкцією з розшуку та транспортування тіл (останків) загиблих, загиблих (зниклих безвісти) під час проведення антитерористичної операції на території Донецької та Луганської областей [2]. Крім того, непоодинокими є випадки доставки тіл загиблих у безпечні місця волонтерами, місцевими жителями чи родичами загиблих.

Далі слід зупинитися на особливостях пред'явлення трупів для впізнання у разі масової загибелі людей.

Відповідно до ст. 230 КПК України пред'явлення трупа для впізнання здійснюється з дотриманням вимог, передбачених ч. 1 та ч. 8 ст. 228 КПК України. Як відомо, для впізнання пред'являється один труп, а вимоги ч. 2 ст. 228 КПК України не поширюються на різновид цієї слідчої (розшукової) дії. Цілком зрозуміло, що в основі такого положення лежать принципи психології (зокрема, запобігання психотравмуючому впливу на людину). Водночас у випадках масової загибелі людей, коли кількість загиблих досягає кількох десятків/сотень і більше, пред'явлення їх для впізнання викликає великі труднощі.

У контексті останніх змін до КПК України значно ускладнилася процедура отримання дозволу на проведення експертизи (питання надання дозволу на проведення експертизи віднесено до виключної компетенції слідчого судді). Передбачається, що таке нововведення в умовах воєнного чи надзвичайного стану негативно вплине на оперативність прийняття рішень щодо проведення експертиз. Крім того, враховуючи ймовірну відсутність слідчого судді на вказаній території, призначення експертизи буде взагалі неможливим.

В умовах особливих правових режимів часто виникає необхідність отримати показання великої кількості свідків і потерпілих за досить короткий час, а слідчих для проведення таких «масштабних» допитів зазвичай не вистачає. На практиці вихід бачать у тому, щоб свідки та потерпілі власноруч записували свої свідчення.

Аналіз окремих проблем, пов'язаних із правовим регулюванням цих слідчих (розшукових) дій та практикою їх проведення, свідчить про наявність низки аспектів: проблема заборони проведення у разі загрози безпеці учасників лише однієї слідчої (розшукової) дії, коли потрібно, щоб вона поширювалась на всі види слідчих (розшукових) дій; неможливість вийти на огляд трупа та вирішення цього питання шляхом доставлення трупів військовослужбовцями та у виняткових випадках волонтерами, місцевими жителями чи родичами загиблих.

Також сюди можна віднести проблему пред'явлення трупа для впізнання, яка виникає внаслідок великої кількості загиблих; брак

слідчих при проведенні масштабних допитів, щоб отримати показання великої кількості свідків і потерпілих за короткий час, на які слід звернути увагу як законодавця, так і наукової спільноти. у контексті їх подальшого вивчення з урахуванням потреб практики та розробки пропозицій щодо їх удосконалення.

Водночас, незважаючи на об'єктивні труднощі, спричинені воєнним станом, спрощення кримінально-процесуальної форми має ґрунтуватися на цінностях мирного часу.

Список використаних джерел

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України № 4651-VI від 13.04.2012; в редакції станом на 01.10.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>.

2. Про затвердження Інструкції з пошуку та транспортування тіл (останків) загиблих, померлих (зниклих безвісти) під час проведення антитерористичної операції на території Донецької та Луганської областей : наказ М-ва оборони України, МВС України, МОЗ України, СБУ від 10.04.2017 р. № 208/302/381/204. Офіційний вісник України. 2017. № 45. Ст. 1414.

3. Лазукова О. В. Нормативне забезпечення та практика реалізації процесуального порядку надання дозволу на проведення негласних слідчих (розшукових) дій в умовах воєнного, надзвичайного стану або у районі проведення антитерористичної операції. Пробл. Законності. Харків : Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, 2017. Вип. 138. С. 183–193.

4. Цуцкірідзе М. С. Проблемні питання досудового розслідування в зоні проведення антитерористичної операції. Особливості процесуального доказування у кримінальних провадженнях про злочини, вчинені на тимчасово окупованих територіях : матеріали кругл. столу (26 лип. 2016 р.). Київ, 2016. С. 148–149.

Члевик Роман Олегович,

здобувач кафедри кримінального процесу
Національної академії внутрішніх справ

УДОСКОНАЛЕННЯ ЧИ ПОГІРШЕННЯ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: АНАЛІЗ НОВЕЛ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ

Указом Президента України від 24 лютого 2022 року № 64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні», затвердженим Законом України від 24 лютого 2022 року № 2102-IX, в Україні введено воєнний стан із 05 години 30 хвилин 24 лютого 2022 року [1], з настанням якого Україна живе в реаліях боротьби за свою незалежність з Російською Федерацією (далі – РФ), наслідком чого є нові виклики для всіх сфер життєдіяльності – правової, економічної, енергетичної, соціальної, правозахисної та ін.